

1959. vi IV. törvény
a Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről
(részlet)
ELSŐ RÉSZ
BEVEZETŐ RENDELKEZÉSEK
A törvény célja

1.  (1) Ez a törvény az állampolgárok, valamint az állami, gazdasági és társadalmi szervezetek vagyoni és egyes személyi viszonyait szabályozza a társadalom anyagi és kulturális szükségleteinek tervszerű, egyre növekvő mértékű kielégítése, a szocializmus építése érdekében.

(2) A törvény rendelkezéseit a Magyar Népköztársaság gazdasági és társadalmi rendjével összhangban kell értelmezni.

2.  (1) A törvény védi az állampolgárok és szervezeteik személyhez fűződő jogait, továbbá vagyoni jogait és törvényes érdekeit.

(2) A törvény biztosítja az állampolgároknak és szervezeteiknek az őket megillető jogok szabad gyakorlását, e jogok társadalmi rendeltetésének megfelelően.

3.  (1) A törvény védi a tulajdonnak az Alkotmányban elismert valamennyi formáját.

(2) A társadalmi tulajdon a törvény fokozott oltalma alatt áll. Tervszerű felhasználása és gyarapítása, gondos kezelése és védelme alkotmányos köteleesség. A társadalmi tulajdon megkrostsrt mindenki fokozott felelősséggel tartozik.

(3) A törvény előmozdítja a munkával szerzett tulajdon gyarapítását.

A jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése

4.  (1) A polgári jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a feleknek olyan magatartást kell tanúsítaniuk, hogy érdekeik érvényesítése a társadalom érdekével összhangban álljon.

(2) A polgári jogi viszonyokban kölcsonösen együttműködve és a szocialista egyttels követelményei szerint kell eljárni. Az együttműködést a kötelezettségek pontos teljesítésével és a jogok rendeltetésszerű gyakorlásával kell megvalósítani.

(3) Saját felróható magatartására elnyk szerzése végett senki sem hivatkozhat; a másik fél felróható magatartására azonban az is hivatkozhat, aki maga is vétkes.

5.  (1) A törvény tiltja a joggal való visszaélést.

(2) Joggal való visszaélésnek minősül a jog gyakorlása, ha az a jog társadalmi rendeltetésével össze nem fr célra rnyul, különösen ha a népgazdaság megkárosítására, az állampolgárok

zaklatására, jogaik és törvényes érdekeik csorbítására vagy illetéktelen előnyök szerzésére vezetne.

(3) Ha a joggal való visszaélés jogszabály által megkívánt nyilatkozat megtagadásában áll, és ez a magatartás nyomós közérdeket vagy különös méltánylást érdemlő magánérdeket sért, a bíróság a fél jognyilatkozatát ítéletével pótolhatja, feltéve hogy az érdeksérelem másképpen nem hárítható el. A jognyilatkozat pótlására különösen akkor kerülhet sor, ha a jognyilatkozat megtételét illetéktelen előny juttatásától tették függővé.

6. § A bíróság a kár egészben vagy részben való megtérítésére kötelezheti azt, akinek szándékos magatartása más jóhiszemű személyt alapos okkal olyan magatartásra indított, amelyből őt önhibáján kívül károsodás érte.

7. § A törvényben biztosított jogok védelme az állam minden szervének kötelessége. Érvényesítésük – ha a jogszabály másképpen nem rendelkezik – bírósági útra tartozik.

MÁSODIK RÉSZ

A SZEMÉLYEK

I. CÍM

AZ EMBER MINT JOGALANY

I. FEJEZET

Jogképesség

8. § (1) A Magyar Népköztársaságban minden ember jogképes: jogai és kötelességei lehetnek.

(2) A jogképesség az életkorra, nemre, nemzetiséghez, vagy felekezethez tartozásra tekintet nélkül egyenlő.

(3) A jogképességet korlátozó szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat semmis.

9. § A jogképesség az embert, ha élveszületik, fogamzásának időpontjától kezdve illeti meg. A fogamzás időpontjának a születéstől visszafelé számított háromszázadik napot kell tekinteni; bizonyítani lehet azonban, hogy a fogamzás korábban vagy később történt. A születés napja a határidőbe beleszámít.

10. § A gyermek részére már megszületése előtt gondnokot kell rendelni, ha ez jogainak megóvása érdekében szükséges, különösen ha a gyermek és törvényes képviselője között érdekellentét van.

II. FEJEZET Cselekvőképesség

11. § (1) Cselekvőképes mindenki, akinek cselekvőképességét a törvény nem korlátozza vagy nem zárja ki.

(2) Aki cselekvőképes, maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot.

(3) A cselekvőképességet korlátozó szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat semmis.

Korlátozott cselekvőképesség

12. § (1) Korlátozottan cselekvőképes az a kiskorú, aki tizenkettedik életévét már betöltötte és nem cselekvőképtelen.

(2) Kiskorú az, aki tizennyolcadik életévét még nem töltötte be, kivéve ha házasságot kötött. A házasságkötés nem jár a nagykorúság megszerzésével, ha a házasságot a bíróság a cselekvőképesség hiánya vagy a kiskorúság okából szükséges gyámhatósági engedély hiánya miatt nyilvánította érvénytelennek.

13. § (1) Korlátozottan cselekvőképes az a nagykorú is, akit a bíróság ilyen hatállyal gondnokság alá helyezett.

(2) Cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá a bíróság azt a nagykorú személyt helyezi, akinek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége – elmebeli állapota, szellemi fogyatkozása vagy valamilyen kóros szenvedélye miatt – tartósan vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent.

(3) A cselekvőképesség korlátozottsága a gondnokság megszüntetésével véget ér.

14. § (1) A korlátozottan cselekvőképes személy jognyilatkozatának érvényességéhez – ha jogszabály kivételt nem tesz – törvényes képviselőjének beleegyezése vagy utólagos jóváhagyása szükséges. Ha a korlátozottan cselekvőképes személy cselekvőképessé válik, maga dönt függő jognyilatkozatainak érvényessége felől.

(2) A korlátozottan cselekvőképes személy törvényes képviselőjének közreműködése nélkül is

a) tehet olyan személyes jellegű jognyilatkozatot, amelyre jogszabály feljogosítja;

b) megkötheti a mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket;

c) rendelkezik munkával szerzett keresményével, ha tizennegyedik életévét betöltötte és jogszabály kivételt nem tesz; erre korlátozott felelősséggel kötelezettséget is vállalhat;

d) megkötheti az olyan szerződéseket, amelyekkel kizárólag előnyt szerez.

(3) A törvényes képviselő a korlátozottan cselekvőképes kiskorúnak ígért vagy adott ajándékot a gyámhatóság engedélyével visszautasíthatja. Ha a gyámhatóság a törvényes képviselő visszautasító nyilatkozatát nem hagyja jóvá, ez a határozata a törvényes képviselő elfogadó nyilatkozatát pótolja.

(4) Mindazokat a jognyilatkozatokat, amelyek a törvényes képviselő közreműködése nélkül semmisek, továbbá amelyeknél jogszabály nem kívánja meg a korlátozottan cselekvőképes személy saját nyilatkozatát, a törvényes képviselő a korlátozottan cselekvőképes személy nevében maga is megteheti.

Cselekvőképtelenség

15. § Cselekvőképtelen az a kiskorú, aki tizenkettedik életévét nem töltötte be.

16. § (1) Cselekvőképtelen az is, akit a bíróság cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezett.

(2) Cselekvőképességet kizáró gondnokság alá a bíróság azt a nagykorú személyt helyezi, akinek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége – elméleti állapota vagy szellemi fogyatkozása miatt – állandó jelleggel teljesen hiányzik.

(3) Ha a bíróság ugyanilyen okból kiskorút helyez cselekvőképességet kizáró gondnokság alá, a gondnokság hatálya a nagykorúság elérésével áll be, de a kiskorú már a határozat jogerőre emelkedésével cselekvőképtelenné válik.

(4) A gondnokság megszüntetésével a cselekvőképtelen személy cselekvőképességét visszanyeri.

17. § Gondnokság alá helyezés nélkül is cselekvőképtelen az, aki olyan állapotban van, hogy az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége teljesen hiányzik.

18. § (1) A cselekvőképtelen személy jognyilatkozata semmis; nevében törvényes képviselője jár el.

(2) Nem lehet semmisnek tekinteni a cselekvőképtelen személy által közvetlenül kötött és teljességbe is ment olyan csekély jelentőségű szerződéseket, amelyek megkötése a mindennapi életben tömegesen fordul elő, és különösebb megfontolást nem igényel.

(3) A gondnokság alá helyezés nélkül is cselekvőképtelen nagykorú személy jognyilatkozatát cselekvőképtelenség miatt nem lehet semmisnek tekinteni, ha tartalmából és körülményeiből arra lehet következtetni, hogy a jognyilatkozat a fél cselekvőképessége esetében is indokolt lett volna.

Közös szabályok

19. § (1) A törvényes képviselő jognyilatkozatainak érvényességéhez a gyámhatóság jóváhagyása szükséges, ha a jognyilatkozat

a) a korlátozottan cselekvőképes vagy a cselekvőképtelen személy tartására,

b) a korlátozottan cselekvőképes vagy a cselekvőképtelen személyt örökösödési jogviszony alapján megillető jogra vagy kötelezettségre,

c) ingatlan elidegenítésére, megterhelésére vagy szerzésére vonatkozik.

(2) A gyámhatóság jóváhagyása szükséges akkor is, ha a jognyilatkozat tárgyának értéke a külön jogszabályban meghatározott mértéket meghaladja.

(3) Bírósági vagy közjegyzői határozattal elbírált jognyilatkozat érvényességéhez a gyámhatóság jóváhagyása nem szükséges.

20. § (1) A korlátozottan cselekvőképes és a cselekvőképtelen személy még a gyámhatóság jóváhagyásával sem tehet érvényesen olyan jognyilatkozatot, amely részéről ajándékozást tartalmaz, amellyel idegen kötelezettségért megfelelő ellenérték nélkül felelősséget vállal, majd amellyel jogokról ellenérték nélkül lemond.

(2) Ez a szabály nem gátolja a korlátozottan cselekvőképes személyt a munkával szerzett keresményével való rendelkezésben, és nem zárja ki a szokásos mértékű ajándékozást.

(3) Közcélra felajánlás, valamint az örökölt föld és a hozzátartozó felszerelés visszautasítása [674. § (2) bek.] a gyámhatóság jóváhagyásával érvényes.

21. § (1) A korlátozott cselekvőképességen és a cselekvőképtelenségen alapuló semmisségre csak annak érdekében lehet hivatkozni, akinek cselekvőképessége korlátozott vagy hiányzik.

(2) Aki cselekvőképességét illetően a másik felet megtéveszti, ezért felelősséggel tartozik, és felelőssége alapján a szerződés teljesítésére is kötelezhető.

III. FEJEZET

A jogképesség megszűnése; holtnak nyilvánítás

22. § A jogképesség a halállal szűnik meg.

23. § Az eltűnt személyt bírósági határozattal holtnak lehet nyilvánítani, ha eltűnésétől számítva öt év eltelt anélkül, hogy életbenlétére utaló bármilyen adat ismeretes volna.

24. § (1) A bíróság a halál napját a körülmények mérlegelése alapján állapítja meg.

(2) Ha a körülmények mérlegelése nem vezet eredményre, a halál időpontja az eltűnést követő hónap tizenötödik napja.

25. § (1) A holtnak nyilvánított személyt az ellenkező bizonyításáig halottnak kell tekinteni.

(2) Ha bebizonyosodik, hogy a holtnak nyilvánított a határozatban alapul vett időpontnál korábban vagy később tűnt el, de a holtnak nyilvánítás feltételei egyébként fennállanak, a bíróság a holtnak nyilvánító határozatot megfelelően módosítja. A jogkövetkezmények ilyen esetben a módosított határozat szerint alakulnak.

(3) Ha bebizonyosodik, hogy a holtnak nyilvánított a határozatban alapul vett időpontnál később tűnt el, és a holtnak nyilvánítás feltételei nem állnak fenn, a bíróság a holtnak nyilvánító határozatot hatályon kívül helyezi. A határozat alapján beállott jogkövetkezmények

– ha jogszabály kivételt nem tesz – semmisek.

(4) Ha a holtnek nyilvánított visszatér, a határozat hatálytalan, és az annak alapján beállott jogkövetkezmények – ha jogszabály kivételt nem tesz – semmisek.

II. CÍM

AZ ÁLLAM MINT JOGALANY

IV. FEJEZET

Jogképesség

26. § (1) Az állam jogképes. Jogképessége kiterjed mindazokra a jogokra és kötelezettségekre, amelyek jellegüknél fogva nem csupán az emberhez fűződhetnek.

(2) Az állam közvetlenül különösen akkor lép polgári jogviszonyba, ha az a vagyontárgy, amelyre a jogviszony vonatkozik, az államot illeti, és

a) egyik állami szerv kezelésébe sem tartozik, vagy nem olyan állami szerv kezeli, amely önálló jogalany, vagy

b) a vagyontárgy rendeltetése nincs határozottan megállapítva.

27. § Az államot, ha polgári jogviszonyban közvetlenül vesz részt, a pénzügyminiszter képviseli; ezt a jogkörét más állami szerv útján is gyakorolhatja, vagy más állami szerve ruházhatja át.

III. CÍM

A JOGI SZEMÉLYEK

V. FEJEZET

Jogképesség; a jogi személy létrejötte és megszűnése

28. § (1) Az állam az erre irányadó jogszabályok szerint jogi személyeknek ismeri el az állami, gazdasági és társadalmi szerveket és szervezeteket, ha feladataik szükségessé teszik, hogy vagyoni jogaik és kötelezettségeik legyenek.

(2) A jogi személy a Magyar Népköztársaságban betöltött rendeltetése és a szocialista együttműködés követelményei által meghatározott körben jogképes.

29. § (1) A jogi személy létrejöttének és megszüntetésének feltételeit a jogszabály a jogi személy egyes fajtáihoz képest állapítja meg. Jogi személyt jogszabály is létesíthet.

(2) A jogi személy létesítéséről szóló jogszabályban, határozatban vagy okiratban meg kell állapítani a jogi személy nevét, tárgyát, székhelyét és – ha erről külön jogszabály nem rendelkezik – képviselő szervét.

(3) Ha jogszabály a jogi személy létrejöttét nyilvántartásba vételhez köti, a bejegyzett körülmények megváltoztatása harmadik személyek irányában csak akkor hatályos, ha a

változást a nyilvántartásba bevezették.

30. § (1) Ha a jogszabály vagy – annak felhatalmazása alapján – az alapító határozat vagy okirat másként nem rendelkezik, a jogi személy szervezeti egysége (fiókja, telepe, üzeme, irodája, helyi kirendeltsége vagy csoportja, alapszerve, szakosztálya stb.) nem jogi személy.

(2) A jogszabály, az alapító határozat vagy okirat szabja meg, hogy a szervezeti egységek vezetői mennyiben képviselhetik a jogi személyt.

VI. FEJEZET

A jogi személyek egyes fajtáira vonatkozó külön rendelkezések

1. Az állami vállalat

31. § (1) Az állam – gazdasági feladatainak ellátása végett – állami vállalatokat szervez. Az állami vállalat jogi személy.

(2) Az állami vállalat az állam által az erre vonatkozó szabályok szerint rábízott vagyonnal a népgazdasági terv teljesítése érdekében önállóan gazdálkodik.

(3) Az állami vállalat kötelezettségeiért a rábízott vagyonnal felel.

32. § (1) Az állami vállalat az erre jogosult szerv alapító határozata alapján a vállalati törzskönyvbe való bejegyzéssel jön létre.

(2) Az alapító határozatban meg kell jelölni

a) a vállalat nevét, székhelyét és tárgyát;

b) az irányító szervet.

(3) Ha a vállalat más állami vállalatból vagy szervből alakult, az alapító határozatban ennek nevét is fel kell tüntetni.

33. § Az állami vállalat nevében rendszerint a vállalat tárgyára kell utalni. A vállalat nevét úgy kell megállapítani, hogy az a vállalatnak más vállalatoktól való megkülönböztetésére alkalmas legyen.

34. § Az állami vállalat élén igazgató áll. Az igazgató a vállalat működéséért az államnak felelősséggel tartozik.

35. § Az állami vállalatot az igazgató képviseli. E jogkörét esetenként vagy az ügyek meghatározott csoportjára nézve a vállalat alkalmazottaira ruházhatja át.

36. § (1) Az állami vállalat nevében aláírásra az igazgató jogosult. Aláírásra jogosult továbbá az az alkalmazott is, akit jogszabály vagy az igazgató aláírási joggal ruház fel, feltéve hogy jogosultságát a képviselői könyvbe bejegyezték.

(2) Az igazgató az állami vállalat nevében egymaga ír alá. Egyébként az aláírás érvényességéhez két jogosult személy együttes aláírása szükséges.

(3) Az aláírás alkalmával a vállalat nevét fel kell tüntetni.

37. § Az állami vállalat fiókjának, telepének, üzemének, kirendeltségének vagy más helyi szervezeti egységének vezetője az egység rendeltetésszerű működése által meghatározott körben a vállalat képviselőjeként jár el.

38. § (1) Az állami vállalat alapítására vonatkozó jogosultság kiterjed a vállalatok összevonására, megosztására és megszüntetésére is.

(2) Az összevonásról és a megosztásról szóló határozat tartalmára az alapító határozatra vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

(3) Eltérő rendelkezés hiányában az összevont vállalatok jogai és kötelezettségei az összevonás folytán keletkező új vállalatra szállnak.

(4) A vállalat megosztásáról vagy megszüntetéséről szóló határozat alapján az elrendelő szerv jelöli ki azt a vállalatot, amelyre a megosztott vagy megszüntetett vállalat jogai és kötelezettségei átszállnak.

2. Egyéb állami gazdálkodó szervek

39. § Ha jogszabály másként nem rendelkezik, az állami vállalatra vonatkozó szabályok irányadók az egyéb állami gazdálkodó szervek jogi személyiségére is.

3. Állami költségvetési szervek

40. § A költségvetési szervek (intézetek és intézmények) jogi személyek.

41. § (1) A költségvetési szervet a költségvetését meghaladó mértékben is terheli a kártérítési, megtérítési és kártalanítási kötelezettség, valamint az a kötelezettség, amelyet jóhiszemű személyek irányában vállalt.

(2) Ilyen esetben a költségvetési fedezetről a költségvetési gazdálkodás szabályai szerint kell gondoskodni.

42. § A költségvetési szervek képviselőjét – eltérő rendelkezés hiányában – a szerv vezetője látja el, aki e jogkörét esetenként vagy az ügyek meghatározott csoportjára nézve a szerv alkalmazottaira ruházhatja át.

4. A szövetkezet

43. § (1) Az állam elismeri és támogatja a dolgozóknak a mezőgazdasági és ipari termelés, az

áruforgalom, továbbá a dolgozók szükségletei kielégítésének előmozdítására alapított és kizsákmányoló tevékenységet nem folytató szövetkezeteit.

(2) A szövetkezet jogi személy.

44. § (1) A szövetkezet önkéntes társulás útján jön létre, és alapszabályának megfelelően, a népgazdasági tervvel összhangban működik.

(2) A tagok a szövetkezetek egyes fajtáihoz képest – a jogszabályok és az alapszabály rendelkezései szerint – munkájukkal, a szövetkezet által nyújtott szolgáltatások igénybevételével és ezen felül rendszerint vagyoni hozzájárulással vesznek részt a szövetkezet működésében.

(3) A szövetkezetnek – gazdasági célján felül – az is a feladata, hogy hozzájáruljon tagjai szociális és kulturális felemelkedéséhez és szocialista neveléséhez.

45. § (1) Szövetkezet megalakulásához szükséges, hogy legalább öt alapító tag az alakuló közgyűlésen a szövetkezet megalakítását elhatározza, alapszabályát megállapítsa, ügyintéző és képviselő szerveit megválassza. Jogszabály az alapító tagok számát magasabban is meghatározhatja.

(2) Az alapszabályban meg kell határozni:

a) a szövetkezet nevét, tárgyát, székhelyét, ügyintéző és képviselő szerveit, valamint azok tagjainak számát;

b) a tagsági viszony keletkezésének és megszűnésének módját;

c) a tagok jogait és kötelezettségeit, különösen a vagyoni hozzájárulás és a személyes közreműködés mértékét és módját;

d) a közös vagyon kialakításának és növelésének, valamint a jövedelem felosztásának módját, végül

e) mindazt, aminek az alapszabályba való felvételét jogszabály elrendeli.

(3) A szövetkezet nevét úgy kell megállapítani, hogy abból tárgya, és szövetkezeti minősége kitűnjék, és hogy más szövetkezettől megkülönböztethető legyen.

(4) A szövetkezetet a szövetkezeti nyilvántartásba be kell jegyezni. A nyilvántartásba vétellel a szövetkezet – az alakuló közgyűlés időpontjára visszaható hatállyal – létrejön.

46. § (1) A szövetkezet részére a megalakulás előtt kötött szerződések a szövetkezetet a közgyűlés jóváhagyása esetén kötelezik.

(2) Ha a szövetkezet közgyűlése a megalakulás előtt kötött szerződés jóváhagyását megtagadja, a szerződést kötő személyek egyetemlegesen kötelesek a velük szerződő félnek a szerződés megkötéséből eredő kárát megtéríteni; rosszhiszeműség esetében teljes kártérítéssel tartoznak.

47. § A tagsági viszonyon alapuló nem vagyoni jogok – ha jogszabály kivételt nem tesz – a vagyoni hozzájárulás mértékétől függetlenül egyenlők.

A szövetkezet szervei

48. § (1) A szövetkezet szervei: a közgyűlés, az igazgatóság (vezetőség) és a felügyelőbizottság (ellenőrző bizottság).

(2) Az alapszabály más szervek létrehozását is elrendelheti.

A közgyűlés

49. § (1) A szövetkezet legfőbb szerve a közgyűlés. A közgyűlés a tagok összességéből áll.

(2) A közgyűlés a szövetkezetet érintő bármely kérdésben jogosult dönteni.

(3) Kizárólag a közgyűlés hatáskörébe tartozik:

a) az alapszabály megállapítása és módosítása;

b) a szövetkezet igazgatósága elnökének, az igazgatóság és a felügyelőbizottság tagjainak megválasztása, elmozdítása és visszahívása;

c) az éves terv, a költségvetés és a zárszámadás megállapítása, határozathozatal a jövedelem felosztása és a veszteség visszafizetése felől;

d) döntés a szövetkezet átalakulásáról, egyesüléséről, szétválásáról vagy megszüntetéséről;

e) küldött választása a küldöttközgyűlésre;

f) minden más kérdés, amelyet jogszabály vagy alapszabály a közgyűlés kizárólagos hatáskörébe utal.

50. § (1) A közgyűlést az alapszabályban meghatározott esetekben, de évenként legalább egyszer össze kell hívni; jogszabály ennél rövidebb időközönként is megállapíthat.

(2) A közgyűlést össze kell hívni akkor is, ha

a) a tagok tíz százaléka – de legalább öt tag – vagy a felügyelőbizottság, illetőleg a felügyeletet gyakorló szerv – a cél megjelölésével – írásban indítványozza;

b) az igazgatóság vagy a felügyelőbizottság tagjainak száma a jogszabályban meghatározott legkisebb mérték alá vagy az alapszabályban meghatározott létszám felére csökken;

c) a szövetkezet tartozásai követeléseit meghaladják.

51. § (1) A közgyűlés határozatképes, ha azon legalább a tagok fele jelen van; jogszabály azonban a tagok nagyobb hányadának jelenlétét is kötelezővé teheti.

(2) Ha a közgyűlés a megjelentek száma miatt nem határozatképes, a legkorábban a nyolcadik, de legkésőbb a harmincadik napra összehívott újabb közgyűlés az előző közgyűlés napirendjére felvett kérdésekben a megjelentek számára tekintet nélkül határozatképes. Ez a rendelkezés nem vonatkozik a minősített többség döntésére fenntartott ügyekre.

(3) A közgyűlés határozatait általában egyszerű szótöbbséggel hozza; szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt. A tagok csak személyesen szavazhatnak.

(4) Az alapszabály megállapításához és módosításához, valamint az átalakulás, az egyesülés, a szétválás és a megszüntetés elhatározásához minősített többség szükséges. Jogszabály vagy az

alapszabály más kérdésben való döntéshez is minősített többséget kívánhat meg. Ha jogszabály más arányt nem határoz meg, minősített többség a jelenlevők kétharmada.

52. § (1) Ha a szövetkezet taglétszáma vagy a települési viszonyok indokoltá teszik, az alapszabály a közgyűlés jogkörét egészben vagy részben küldöttközgyűlésre ruházhatja.

(2) A szövetkezet küldötteit legfeljebb egyévi időtartamra a tagok közül kell választani. A küldöttek jogaikat csak személyesen gyakorolhatják.

(3) A küldöttközgyűlésre – amennyiben jogszabály vagy az alapszabály másként nem rendelkezik – a közgyűlésre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

53. § (1) Ha a közgyűlés határozata jogszabályba vagy az alapszabályba ütközik, az ügyész, a felügyeleti szerv, továbbá bármelyik tag indítványozhatja a határozat megsemmisítését.

(2) A határozat megsemmisítésére jogosult szervezet külön jogszabály határozza meg.

(3) A határozat megsemmisítése a jóhiszeműen szerzett jogokat nem sértheti.

Az igazgatóság és a felügyelőbizottság

54. § (1) Az igazgatóság intézi a szövetkezet ügyeit, gondoskodik a közgyűlés és a felsőbb szövetkezeti szervek határozatainak végrehajtásáról, a szövetkezet jogainak érvényesítéséről és kötelezettségeinek teljesítéséről.

(2) A szövetkezetet az igazgatóság elnöke, akadályoztatása esetében a közgyűlés által kijelölt igazgatósági tag képviseli.

(3) Írásbeli kötelezettségvállaláshoz az igazgatóság elnökének és a közgyűlés által kijelölt tagjának együttes aláírása szükséges. Az alapszabály kimondhatja, hogy írásbeli kötelezettségvállalásra az elnök a szövetkezet más tagjával vagy alkalmazottjával együttesen is jogosult, és hogy pénz utalványozásához, illetőleg felvételéhez a szövetkezet könyvelőjének aláírása is szükséges.

55. § (1) A szövetkezet ellenőrző szerve a felügyelőbizottság.

(2) A felügyelőbizottság jogosult a szövetkezet működésével kapcsolatos bármely ügyet megvizsgálni.

56. § Az igazgatóság és a felügyelőbizottság tagját a közgyűlés elmozdíthatja, ha kötelezettségeit súlyosan megsérti; ha tisztségét egyébként nem megfelelően látja el, vagy annak betöltésére alkalmatlan, a közgyűlés visszahívhatja.

57. § (1) Az igazgatóság és a felügyelőbizottság tagjai egyetemlegesen kötelesek megtéríteni a szövetkezetnek azt a kárt, amelyet működésük körében a jogszabályok, a felsőbb szövetkezeti szervek vagy az alapszabály rendelkezéseinek megszegésével, szándékosan okoztak; gondatlan károkozásért közrehatásuk arányában tartoznak felelősséggel.

(2) Nem felel az, aki a kárt okozó határozat meghozatalában vagy az ilyen intézkedés megtételében nem vett részt, ellene szavazott vagy tiltakozott.

(3) Az igazgatóság és a felügyelőbizottság tagjaival szemben a szövetkezet kártérítési követelését a közgyűlés által kijelölt tag vagy az ügyész érvényesíti. A gondatlan károkozásból eredő igény a megbízatás megszűntétől számított egy év alatt elévül.

A jövedelem elosztása. Felelősség a szövetkezet tartozásaiért

58. § A tagok a szövetkezet gazdálkodásának eredményéből az alapszabály rendelkezései szerint végzett munkájuk, illetőleg a szövetkezetben való egyéb részvételük arányában részesednek.

59. § (1) A szövetkezet tartozásaiért egész vagyonával felel; nem felel azokkal a vagyontárgyakkal, amelyeknek csupán kezelője. A tagok saját vagyonukkal nem felelnek.

(2) A tagnak a szövetkezettel szemben fennálló felelősségét külön jogszabályok állapítják meg.

A szövetkezetek átalakulása, egyesülése, szétválása és megszűnése

60. § (1) Átalakulás és egyesülés esetén a jogok és kötelezettségek a jogutód szövetkezetre szállnak.

(2) Szétválás esetén az alakuló szövetkezetek között a vagyont a közgyűlés határozata szerint kell megosztani; a szövetkezetek a korábbi kötelezettségeikért harmadik személyek irányában egyetemlegesen, egymás irányában pedig a vagyon megosztásának arányában felelnek.

61. § (1) A szövetkezet megszüntetését a közgyűlés a tagok legalább háromnegyed részének szavazatával határozhatja el.

(2) Ha a kisebbség a megszüntetést kimondó határozat ellenére a szövetkezet fenntartását kívánja, a szövetkezet nem szűnik meg. Ilyen esetben azoknak a szavazata, akik a megszüntetést kívánták, kilépési nyilatkozatnak számít. A nyilatkozatot a tag a vele való elszámolásig visszavonhatja.

(3) A szövetkezet megszüntetése tárgyában hozott határozatot a közgyűlés a felszámolási eljárás befejezéséig újabb határozattal hatályon kívül helyezheti.

62. § (1) A szövetkezet megszűnik akkor is, ha felosztatják.

(2) A szövetkezetet fel kell osztatni, ha jogszabályba vagy alapszabályba ütköző tevékenységet folytat, és azt írásbeli felhívásra nem szünteti meg, vagy működésével a szövetkezeti gazdálkodás rendjét, illetőleg a népgazdaság érdekeit sérti.

(3) A szövetkezetet fel lehet osztatni, ha

a) tagjainak száma tartósan a törvényben, illetőleg az alapszabályban megállapított legkisebb létszám alatt van;

b) tartozásai követeléseit meghaladják, vagy fizetési kötelezettségeit tartósan nem teljesíti.
(4) Tagszövetkezet felosztatását az országos szövetkezeti szövetség (központ), egyéb szövetkezetekét az illetékes államigazgatási szerv rendeli el.

63. § (1) Ha a szövetkezet megszűnik, fel kell számolni.

(2) A felszámolás módját – ideértve a követelések kielégítésének sorrendjét is – külön jogszabály állapítja meg.

64. § (1) A megszűnt szövetkezet vagyonából elsősorban a fel nem osztható szövetkezeti alap fedezésére szükséges vagyontárgyakat kell kijelölni. Ezeket a vagyontárgyakat továbbra is szövetkezet-gazdálkodási célokra kell fordítani.

(2) A követelések kielégítése után fennmaradó vagyont – ha az alapszabály vagy a közgyűlés másképpen nem rendelkezik – a tagok között egyenlő arányban kell elosztani.

A szövetkezetek szövetségei és központjai

65. § (1) A szövetkezetek a közös irányítás, ellenőrzés, továbbá érdekképviseletük és a szövetkezeti mozgalom népszerűsítése céljára szövetségeket és központokat hozhatnak létre. Jogszabály a szövetségben, illetőleg a központban való tagságot a szövetkezet működésének feltételévé teheti.

(2) A szövetkezetek szövetségeinek és központjainak legfőbb szerve a tagszövetkezetek küldötteiből álló küldöttközgyűlés.

(3) A szövetség és a központ jogképességére, szervezetére és működésére – ha jogszabály vagy az alapszabály kivételt nem tesz – a szövetkezetekre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

66. § (1) A szövetkezetek szövetségei és központjai a jogszabályokban megállapított esetekben és módon szövetkezeti vállalatokat alapíthatnak.

(2) A szövetség, illetőleg a központ a vállalat kötelezettségeiért kezesként felel; egyébként a szövetkezeti vállalat jogképességére, szervezetére és működésére az állami vállalatra vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

Vegyes rendelkezések

67. § (1) A szövetkezet megalakulásának és működésének további feltételeit a szövetkezetek egyes fajtáihoz képest külön jogszabályok állapítják meg.

(2) A szövetkezetek szövetségének vagy központjának küldöttközgyűlése, illetőleg a szövetkezet felügyeleti szerve által kibocsátott mintaalapszabály (alapszabályminta) kötelezővé teheti egyes rendelkezéseinek a szövetkezet alapszabályába való felvételét.

5. Társadalmi szervezetek

68. § A dolgozóknak az Alkotmányban említett politikai szervezetei, szakszervezetei, női és ifjúsági, valamint egyéb társadalmi szervezetei jogi személyek.

69. § A társadalmi szervezetek vagyoni viszonyaira az alapszabály rendelkezései az irányadók; ha az alapszabály nem rendelkezik, az egyesületre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

70. § (1) A társadalmi szervezet – ha alapszabálya megengedi – vállalat alapítására is jogosult. (2) A társadalmi szervezet a vállalat kötelezettségeiért kezesként felel; egyébként a társadalmi szervezet vállalatának jogképességére, szervezetére és működésére az állami vállalatra vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

6. Az egyesület

71. § A társadalmi, kulturális és egyéb tevékenység fejlesztése érdekében a dolgozók által alkotmányos joguknál fogva létesített egyesületek jogi személyek.

72. § (1) Egyesület akkor jön létre, ha legalább tíz alapító tag az alakuló közgyűlésen az egyesület megalakítását elhatározza, alapszabályát megállapítja, ügyintéző és képviselő szerveit megválasztja, és az egyesületet a tevékenységi köre szerint illetékes állami felügyelő szerv nyilvántartásba veszi.

(2) Nyilvántartásba vételnek akkor van helye, ha az alapítók a törvényes feltételeknek eleget tettek, és az egyesület működésre képes.

(3) Az egyesület alapszabályában rendelkezni kell különösen az egyesület nevéről, tárgyáról, székhelyéről, szervezetéről, ügyintéző és képviselő szerveiről, a tagsági viszony keletkezéséről és megszűnéséről, valamint a tagok jogairól és kötelezettségeiről.

(4) Ha jogszabály egyesületi mintaalapszabályt állapít meg, az alapszabályba a mintának a jogszabály által kötelezővé tett tartalmát fel kell venni.

73. § (1) Az egyesület tagjai részt vesznek az egyesület munkájában, és hozzájárulnak az egyesület feladatainak teljesítéséhez.

(2) Ha az egyesület határozata jogszabályba vagy az alapszabályba ütközik, az ügyész vagy bármely tag az állami felügyelő szervnél indítványozhatja a határozat megsemmisítését.

74. § (1) Az egyesület legfőbb szerve a közgyűlés. A közgyűlés a tagok összessége, amely az egyesületet érintő minden kérdésben dönthet.

(2) Kizárólag a közgyűlés hatáskörébe tartozik az egyesület ügyintéző és képviselő szerveinek megválasztása, az egyesület évi költségvetésének megállapítása, az ügyintéző szerv évi

beszámolójának megtárgyalása, az egyesület más egyesülettel való egyesülésének, úgyszintén feloszlásának kimondása, továbbá a döntés mindazokban az ügyekben, amelyeket jogszabály vagy az alapszabály kizárólagos hatáskörébe utal.

(3) Az egyesület szervei a közgyűlésnek felelősséggel tartoznak.

75. § (1) A közgyűlést legalább évenként egyszer össze kell hívni; közgyűlést kell összehívni akkor is, ha ezt a tagok egyharmada a cél megjelölésével kívánja.

(2) A közgyűlés határozatképes, ha a tagok fele jelen van; ha a határozatképesség hiánya miatt a közgyűlést el kell halasztani, a másodszorra összehívott közgyűlés az eredeti napirendbe felvett kérdésekben a megjelentek számára tekintet nélkül határozatképes.

(3) A közgyűlés határozatait egyszerű szótöbbséggel hozza.

(4) Az alapszabály elrendelheti, hogy a közgyűlést rövidebb időközökben hívják össze; meghatározott ügyekben a határozat meghozatalához minősített többséget írhat elő; kimondhatja, hogy a határozatképességre vonatkozó szabályokat a közgyűlésnek határozatképtelenség miatti elhalasztása után másodszorra összehívott közgyűlésre is alkalmazni kell; eltérően állapíthatja meg, hogy a tagok mekkora hányadának kívánságára kell rendkívüli közgyűlést összehívni.

76. § Az egyesület tartozásaiért saját vagyonával felel. A tagok csak a tagdíjakat kötelesek az egyesületnek megfizetni; az egyesület tartozásaiért a tagok saját vagyonukkal nem felelnek.

77. § Az egyesület megszűnik, ha

a) feloszlását a közgyűlés kétharmad szótöbbséggel kimondja;

b) más egyesülettel egyesül;

c) felügyelő szerve a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, illetőleg a tagok érdekét sértő vagy veszélyeztető működése miatt felosztatja;

d) a felügyelő szerv megállapítja megszűnését annak következtében, hogy tagjainak száma tartósan a jogszabályban megkívánt létszám alatt van, vagy egy évnél hosszabb idő óta nem fejt ki működést.

78. § (1) Az egyesület megszűnése esetén vagyonáról az alapszabály vagy a közgyűlés rendelkezik. Az ezzel kapcsolatos teendők ellátása a felszámoló feladata; ha a felügyelő szerv másként nem rendelkezik, felszámolóként a megszűnt egyesület volt ügyintéző szerve jár el.

(2) Ha a vagyon hovafordításáról az alapszabály vagy a közgyűlés nem rendelkezett, továbbá ha az egyesület felosztatással szűnt meg, vagy a felügyelő szerv az egyesület megszűnését állapítja meg, vagyona a hitelezők kielégítése után állami tulajdonba kerül, és azzal a megszűnt egyesület felügyelő szerve rendelkezik.

(3) Ha a megszűnt egyesület szövetkezeti célokat szolgált, a vagyont – a hitelezők kielégítése után – a felügyelő szerv szövetkezeti tulajdonba köteles adni.

79. § (1) Az egyesületek mint országos vagy helyi egyesületek működnek. Az országos egyesületek helyi csoportokat szervezhetnek, a hasonló célkitűzésű helyi egyesületek pedig közös szövetségekbe tömörülhetnek.

(2) Az országos egyesületek közgyűlés helyett küldöttközgyűlést tarthatnak.

(3) Az egyesület – alapszabályának megfelelően – külföldön is fejthet ki működést.

80. § (1) Az egyesület helyi csoportjának vezetője a csoport rendeltetésszerű működése által meghatározott körben az egyesület képviselő szerveként jár el. Az alapszabály azonban a nagyobb működési területre kiterjedően szervezett vagy nagylétszámú helyi csoportot a rendelkezésére álló vagyron erejéig önálló jogi személyyé is nyilváníthatja, ha erre az egyesület és a helyi csoport működése érdekében szükség van. A helyi csoport jogképességét nyilvántartásba vételével szerzi meg (72. §).

(2) Az egyesületek szövetségének legfőbb szerve a tagesületek küldötteiből álló küldöttközgyűlés. A szövetség nyilvántartásba vételére, jogképességére, szervezetére és működésére az egyesületekre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

IV. CÍM

A SZEMÉLYEK POLGÁRI JOGI VÉDELME

VII. FEJEZET

A személyhez fűződő jogok

81. § (1) A személyhez fűződő jogok a törvény védelme alatt állnak.

(2) Az állampolgárok személyhez fűződő jogainak sérelmét jelenti különösen bármilyen hátrányos megkülönböztetés nemük, nemzetiségük vagy felekezetük szerint, az állampolgárok lelkiismereti szabadságának sérelme, továbbá a személyes szabadság korlátozása és az állampolgárok testi épségének, becsületének megsértése.

82. § (1) A személyhez fűződő jogok körében védelem alatt áll az állampolgárok és a jogi személyek joga a névviseléshez; e jog sérelmét jelenti különösen, ha valaki jogtalanul más nevét vagy máséhoz hasonló nevet használ.

(2) A személyhez fűződő jogok védelme kiterjed a jóhírnév védelmére is.

83. § (1) A személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti az is, ha valaki a levéltitkot vagy a magánlakáshoz és a jogi személy céljaira szolgáló helyiségekhez fűződő jog kizárólagosságát megsérti. A levéltitok megsértése az is, ha valaki egyéb bizalmas természetű irattal él vissza más jogos érdekének sérelmére.

(2) A más képmásával vagy hangfelvételével való visszaélés – így különösen ezek jogosulatlan felhasználása, sokszorosítása, nyilvánosságra hozatala, megváltoztatása – a személyhez fűződő jogok megsértését jelenti.

84. § A szellemi alkotáshoz fűződő személyi jogok védelmének külön szabályait a szerzői, találmányi és újítói jog, valamint a védjegy- és mintaoltalom szabályai állapítják meg.

85. § (1) Akit személyhez fűződő jogában megsértettek, az eset körülményeihez képest a következő polgári jogi igényeket támaszthatja:

- a) követelheti a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását;
- b) követelheti a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől;
- c) követelheti, hogy a jogsértő nyilatkozattal vagy más megfelelő módon adjon elégtételt, és hogy szükség esetén a jogsértő részéről vagy költségén az elégtételnek megfelelő nyilvánosságot biztosítsanak;
- d) követelheti a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását a jogsértő részéről vagy költségén, továbbá a jogsértéssel előállott dolog megsemmisítését, illetőleg jogsértő mivoltától megfosztását.

(2) Ha a személyhez fűződő jog megsértése vagyoni kárt is okozott, a polgári jogi felelősség szabályai szerint kártérítés jár.

86. § (1) A személyhez fűződő jogokat – a (2) és a (4) bekezdésben foglalt kivételekkel – csak személyesen lehet érvényesíteni. A korlátozottan cselekvőképes személy a személyhez fűződő jogai védelmében maga is felléphet.

(2) A cselekvőképtelen személyhez fűződő jogok védelmében törvényes képviselője, az ismeretlen helyen távollevő személyhez fűződő jogok védelmében pedig hozzátartozója vagy gondnoka léphet fel.

(3) Meghalt személy emlékének megsértése miatt keresetet indíthat a hozzátartozó, továbbá az a személy, akit az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített.

(4) Ha a meghalt személy (megszűnt jogi személy) jóhírnevét sértő magatartás közérdekre ütközik, keresetindításra az ügyész is jogosult.

87. § A személyhez fűződő jogokat korlátozó szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat semmis.

HARMADIK RÉSZ
A TULAJDONJOG
I. CÍM
A TULAJDONJOG ÁLTALÁNOS SZABÁLYAI
VIII. FEJEZET
A tulajdonjog formái
1. Társadalmi tulajdon

88. § (1) A Magyar Népköztársaságban a termelési eszközök zöme társadalmi tulajdonként az

állam vagy a szövetkezetek tulajdonában van.

(2) A társadalmi tulajdon felhasználásának alapja a népgazdasági terv.

Állami tulajdon

89. § Az állami szocialista tulajdon a munkásosztály vezette dolgozó nép államának tulajdona. Az állami szocialista tulajdon elsősorban az alapvető termelési eszközökre és a népgazdaság számára döntően fontos más vagyontárgyakra terjed ki, és az ország jólétének, erejének legfőbb anyagi alapja és biztosítója.

Szövetkezeti tulajdon

90. § A szövetkezeti szocialista tulajdon a társadalmi jellegű termelés, elosztás vagy a szükségletek közös kielégítése céljából önként egyesült dolgozók szövetkezetének tulajdona.

2. Magántulajdon

91. § (1) Azok a termelési eszközök, amelyeket a törvény nem nyilvánít kizárólag az állam tulajdonának, magántulajdonban is lehetnek. Az egyénileg dolgozó parasztok és kisiparosok magántulajdona – mint munkával szerzett tulajdon – az állam támogatását élvezi.

(2) Jogszabály megállapíthatja, hogy milyen nagyságú mező- vagy erdőgazdasági földterület lehet egy személy tulajdonában.

(3) A magántulajdon a köz érdekét nem sértheti.

3. Személyi tulajdon

92. § (1) Az állampolgároknak személyes szükségleteik kielégítését közvetlenül szolgáló vagy előmozdító javai – családi házak, berendezési és használati tárgyak stb. – személyi tulajdonban vannak.

(2) Személyi tulajdonban vannak a kiegészítő mellékgazdaság célját szolgáló háztáji gazdaság körébe tartozó vagyontárgyak is.

(3) Jogszabály megállapíthatja, hogy milyen mértékű lakóház lehet személyi tulajdonban.

93. § A tulajdonos személyi tulajdonjogával személyes szükségleteinek kielégítése érdekében szabadon élhet.

IX. FEJEZET

A tulajdonjog tárgyai

94. § (1) Minden birtokbavehető dolog tulajdonjog tárgya lehet.

(2) Ha a törvény kivételt nem tesz, a tulajdonjog szabályait megfelelően alkalmazni kell a pénzre és az értékpapírokra, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőkre.

95. § (1) A tulajdonjog kiterjed mindarra, ami a dologgal olyképpen van tartósan egyesítve, hogy az elválasztással a dolog vagy elválasztott része elpusztulna, illetőleg az elválasztással értéke vagy használhatósága számottevően csökkenne (alkotórész).

(2) A tulajdonjog kétség esetében kiterjed arra is, ami nem alkotórész ugyan, de a dolog rendeltetésszerű használatához vagy épségben tartásához rendszerint szükséges, vagy azt elősegíti (tartozék).

96. § A föld tulajdonjoga a föld méhének kincseire és a természeti erőforrásokra nem terjed ki.

97. § (1) Az épület tulajdonjoga a földtulajdonost illeti meg.

(2) Az építkezőt illeti meg az épület tulajdonjoga, ha

a) az épületet szövetkezet létesíti állami tulajdonban álló, a tagsági viszony alapján vagy egyéb jogcímen használatában levő földön;

b) az épületet magánszemély létesíti az állam vagy szövetkezet által neki ingyenes használatba adott földön;

c) jogszabály vagy a földtulajdonossal az építkezés befejezése előtt kötött megállapodás egyébként így rendelkezik.

(3) Ha mind a föld, mind az épület tulajdonosa magánszemély, a földtulajdonost az épületre, az épület tulajdonosát pedig a földre elővásárlási jog illeti meg.

X. FEJEZET

A tulajdonjog tartalma és védelme

A birtoklás joga

98. § A tulajdonost megilleti a birtoklás joga és a birtokvédelem.

A használat és a hasznok szedésének joga

99. § A tulajdonos jogosult a dolgot használni és a dologból folyó hasznokat szedni, viseli a dologgal járó terheket, és a dologban beállott azt a kárt, amelynek megtérítésére senkit sem lehet kötelezni.

100. § A tulajdonos a dolog használata során köteles tartózkodni minden olyan magatartástól, amellyel másokat, különösen szomszédait szükségtelenül zavarná, vagy amellyel jogaik gyakorlását veszélyeztetné.

101. § (1) A tulajdonos nem foszthatja meg a szomszédos épületet a szükséges földtámasztól

anélkül, hogy más megfelelő rögzítésről ne gondoskodnék.

(2) A tulajdonos a földjére áthajló ágakról lehullott gyümölcsöket megtarthatja, ha azokat a fa tulajdonosa fel nem szedi; az áthajló ágak és átnyúló gyökerek levágására nem jogosult, kivéve ha azok a föld rendes használatában gátolják, és a fa tulajdonosa azokat felhívás ellenére sem távolítja el.

102. § (1) Ha közérdekű munkálatok elvégzése, állatok befogása, az áthajló ágak gyümölcsének összegyűjtése, az ágak és gyökerek eltávolítása céljából vagy más fontos okból szükséges, a tulajdonos kártalanítás ellenében köteles a földjére való belépést megengedni.

(2) A tulajdonos a szomszédos földet kártalanítás ellenében használhatja, amennyiben ez a földjén való építkezéshez, bontási vagy átalakítási munkálatok elvégzéséhez szükséges.

103. § (1) Ha a földeket kerítés (fal, sövény) vagy mezsgye választja el egymástól, ennek használatára a szomszédok közösen jogosultak.

(2) A fenntartással járó költségek a szomszédokat olyan arányban terhelik, amilyen arányban őket a jogszabály a kerítés létesítésére kötelezi. Ha jogszabály erről nem rendelkezik, a költségek őket a határolt földhosszúság arányában terhelik.

104. § (1) Föld határvonalán álló fa vagy bokor és annak gyümölcse egyenlő arányban a szomszédokat illeti. A fenntartással járó költségeket a szomszédok ugyanilyen arányban viselik.

(2) Ha a határvonalon álló fa vagy bokor valamelyik föld rendeltetésszerű használatát gátolja, e föld tulajdonosa követelheti, hogy azt közös költségen távolítsák el.

105. § A tilosban talált állatot a föld használója mindaddig visszatarthatja, amíg az általa okozott kárt tulajdonosa meg nem téríti.

106. § A törvénynek a szomszédjogra vonatkozó rendelkezéseitől jogszabály vagy a felek megállapodása eltérhet.

107. § Folyóvíz és természetes tó partján fekvő föld tulajdonosa a medret – ha jogszabály kivételt nem tesz – a saját, valamint együttélő családtagjai szükségleteit meg nem haladó mértékben használhatja és hasznait szedheti.

108. § (1) Másnak életét, testi épségét vagy vagyonát közvetlenül fenyegető és más módon el nem hárítható veszély (szükséghelyzet) esetében a tulajdonos köteles tűrni, hogy dolgát a szükséghelyzet megszüntetése végett a szükséges mértékben igénybe vegyék, felhasználják, illetőleg abban kárt okozzanak. Más vagyonát fenyegető szükséghelyzet esetében ez a kötelezettség a tulajdonost csak akkor terheli, ha a fenyegető kár előreláthatóan jelentős mértékben meghaladja azt a kárt, amely a tulajdonost a behatás következtében érheti.

(2) A tulajdonos a szűkség helyzetbe került személytől kártalanítást, attól pedig, aki a szűkség helyzet megszüntetése során indokolatlanul nagy kárt okozott, kártérítést követelhet.
(3) Ha több személy életét vagy vagyonát fenyegető veszélyt egyes veszélyeztetett tárgyak feláldozásával hárítanak el, az ebből eredő kárt, amennyiben e tárgyak feláldozása szükséges volt, veszélyeztetett érdekeik arányában valamennyien viselik; ezt a szabályt kell alkalmazni a veszély elhárítására fordított szükséges költség megosztására is.

109. § A tulajdonjog gyakorlásával kapcsolatos termelési, építésügyi, egészségügyi, vízügyi és egyéb előírásokat külön jogszabályok tartalmazzák.

110. § (1) Ha a tulajdonos jóhiszeműen földjének határain túl építkezett, a szomszéd – választása szerint – követelheti, hogy a túlépítő

- a) a beépített részért adjon természetben vagy pénzben kártalanítást, vagy
- b) az egész földet vásárolja meg.

(2) A szomszéd egész földjének megvásárlását akkor követelheti, ha

- a) a beépített rész a föld területének egynegyedét meghaladja, vagy a föld fennmaradó része a túlépítés következtében egyébként használhatatlanná válik,
- b) a földdel kapcsolatos valamely jog vagy foglalkozás gyakorlása a túlépítés következtében lehetetlenné vagy számottevően költségesebbé válik.

(3) Az állam az egész föld megvásárlása helyett megfelelő értékű földet ajánlhat fel.

111. § (1) Ha a túlépítő rosszhiszemű volt, vagy ha a szomszéd a túlépítés ellen olyan időben tiltakozott, amikor a túlépítőnek az eredeti állapot helyreállítása még nem okozott volna aránytalan károsodást, a szomszéd – választása szerint – követelheti, hogy a túlépítő

- a) a beépített részért adjon természetben vagy pénzben kártalanítást,
- b) az egész földet vásárolja meg,
- c) saját földjét és az épületet a gazdagodás megtérítése ellenében bocsássa tulajdonába, vagy
- d) az épületet bontsa le.

(2) A szomszéd az épület lebontását akkor követelheti, ha ez az okszerű gazdálkodás követelményeivel nem ellenkezik. A lebontás és az eredeti állapot helyreállításának költségei a túlépítőt terhelik; megilleti azonban a beépített anyag elvitelének a joga.

(3) A bíróság a rosszhiszemű túlépítés következményeit a szomszéd választásától eltérően is megállapíthatja.

A rendelkezési jog

112. § (1) A tulajdonost megilleti az a jog, hogy a dolog birtokát, használatát vagy hasznai szedésének jogát másnak átengedje, a dolgot biztosítékul adja vagy más módon megterhelje, továbbá hogy tulajdonjogát másra átruházza vagy azzal felhagyjon.

(2) Ingatlan tulajdonjogával felhagyni nem lehet.

113. § Ha az épület tulajdonjoga a földtulajdonost illeti meg, az épület tulajdonjogát csak a föld tulajdonjogával együtt lehet átruházni és megterhelni. Ez a szabály az államot mint földtulajdonost nem köti.

114. § (1) Ha jogszabály vagy bírósági határozat a rendelkezés jogát kizárja vagy korlátozza, az e tilalommal, illetőleg korlátozással ellentétes rendelkezés semmis.

(2) Az elidegenítés és terhelés jogát szerződéssel csak a tulajdonjog átruházása alkalmával lehet korlátozni vagy kizárni és csak abból a célból, hogy a tilalom az átruházónak vagy más személynek a dologra vonatkozó jogát biztosítsa. Ingatlan esetében a telekkönyvben azt a jogot is fel kell tüntetni, amelynek biztosítására a tilalom szolgál.

(3) A szerződéssel kikötött elidegenítési és terhelési tilomba ütköző rendelkezés semmis, feltéve, hogy

- a) a tilalmat a telekkönyvbe bejegyezték,
- b) a rendelkezésre jogot alapító személy egyébként rosszhiszemű volt, vagy
- c) a rendelkezés ellenérték nélkül történt.

A tulajdonjog védelme

115. § (1) A tulajdonos a birtokvédelem szabályai szerint önhatalommal is kizárhat vagy elháríthat minden olyan jogellenes beavatkozást vagy behatást, amely tulajdonjogának gyakorlását akadályozza, korlátozza vagy lehetetlenné teszi.

(2) A tulajdonos követelheti a jogellenes beavatkozás vagy behatás megszüntetését, ha pedig a dolog birtokából kikerült, követelheti visszaadását. A tulajdonosnak ezek az igényei nem évülnek el.

116. § (1) Ha az ingatlantulajdonos a tulajdonjogot telekkönyvön kívül szerezte, igényt tarthat arra, hogy tulajdonjogát a telekkönyv feltüntesse.

(2) A telekkönyv – ha jogszabály kivételt nem tesz – a tulajdonjog és más jogosultságok fennállását hitelesen tanúsítja.

(3) A telekkönyv részletes szabályait külön jogszabály tartalmazza.

XI. FEJEZET

A tulajdonjog megszerzése Tulajdonszerzés átruházással

117. § (1) Átruházással – ha a törvény kivételt nem tesz – csak a dolog tulajdonosától lehet a tulajdonjogot megszerezni.

(2) A tulajdonjog megszerzéséhez az átruházásra irányuló szerződésen vagy más jogcímen felül a dolog átadása is szükséges. Az átadás a dolog tényleges birtokbaadásával vagy más olyan

módon mehet végbe, amely kétségtelenné teszi, hogy a dolog az átruházó hatalmából a tulajdonjog megszerzőjének hatalmába került.

(3) Ingatlan tulajdonjogának átruházásához az erre irányuló szerződésen vagy más jogcímen felül a tulajdonosváltás telekkönyvi bejegyzése is szükséges.

(4) Többszöri eladás esetén az a vevő követelheti a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzését, aki elsőnek jóhiszeműen birtokba lépett, ha pedig ilyen nincs, a korábbi vevő, kivéve ha a későbbi vevő tulajdonjogát a telekkönyvbe bejegyezték. Ezt a rendelkezést kell alkalmazni többszöri ajándékozás esetén is.

118. § (1) Kereskedelmi forgalomban eladott dologon a jóhiszemű vevő akkor is tulajdonjogot szerez, ha az átruházó nem volt tulajdonos.

(2) Kereskedelmi forgalmon kívül is tulajdonjogot szerez az, aki a dolgot jóhiszeműen és ellenszolgáltatás fejében olyan személytől szerzi meg, akire azt a tulajdonos bízta. A tulajdonos azonban a dolgot az első szerzéstől számított egy éven belül az ellenszolgáltatás megtérítése fejében visszaválthatja. A felek jogviszonyára egyébként a jogalap nélküli jóhiszemű birtoklás szabályai irányadók.

119. § Akire pénzt vagy bemutatóra szóló értékpapírt ruháznak át, tulajdonossá lesz akkor is, ha az átruházó nem volt tulajdonos.

Tulajdonszerzés hatósági határozattal és árverés útján

120. § Aki a dolgot hatósági határozat vagy árverés útján jóhiszeműen szerzi meg, tulajdonossá válik, tekintet nélkül arra, hogy korábban ki volt a tulajdonos. Ez a rendelkezés ingatlan árverése esetére nem vonatkozik.

Elbirtoklás

121. § (1) Elbirtoklás útján megszerzi a dolog tulajdonjogát, aki a dolgot sajátjaként tíz éven át szakadatlanul birtokolja.

(2) Aki bűncselekménnyel vagy egyébként erőszakos vagy alattomos úton jutott a dolog birtokához, elbirtoklás útján nem szerez tulajdonjogot.

(3) Nem lehet elbirtoklás útján tulajdonjogot szerezni olyan dologon, amely társadalmi tulajdonban van, vagy az állam, illetőleg szövetkezet birtokából jogtalanul került ki. Ez a rendelkezés nem vonatkozik azokra az ingó dolgokra, amelyek a személyi tulajdon szokásos tárgyai.

(4) Ha az elbirtokló tulajdonjogát a telekkönyvben nem jegyezteti be, tulajdonszerzésre nem hivatkozhat azzal szemben, aki az ingatlanon a telekkönyvben bízva ellenérték fejében jogot szerzett.

122. § Az új birtokos saját elbirtoklásának idejéhez hozzászámíthatja azt az időt, amely elődjének birtoklása idején már elbirtoklási időnek minősült.

123. § Ha a tulajdonos menthető okból nincs abban a helyzetben, hogy tulajdonosi jogait gyakorolhassa, az akadály megszűnésétől számított egy évig az elbirtoklás akkor sem következik be, ha egyébként az elbirtoklási idő már eltelt, vagy abból egy évnél kevesebb volna hátra.

124. § (1) Az elbirtoklás megszakad, ha

- a) a tulajdonos a birtokost a dolog kiadására írásban felszólítja vagy ez iránt keresetet indít,
  - b) a tulajdonos a dologgal rendelkezik (112. §),
  - c) a birtokos a birtokot akaratán kívül elveszti, és azt egy éven belül nem szerzi vissza, illetőleg egy éven belül nem indít keresetet a dolog újabb birtokosa ellen a dolog visszaadása iránt.
- (2) Ha az elbirtoklás megszakad, a birtoklásnak addig eltelt ideje nem vehető figyelembe, és az elbirtoklás a megszakadást okozó körülmény elmúltával újból kezdődik.

Termékek, termények és szaporulat elsajátítása

125. § (1) Akinek más dolgán olyan joga van, amely őt a termékek, termények vagy a szaporulat tulajdonbavételére jogosítja – ha ezek tulajdonjogát korábban nem szerezte meg –, az elválással tulajdonjogot szerez. Ha a jogosultnak nincs birtokában az a dolog, amelyből a termék, termény vagy a szaporulat származik, a birtokbavétellel válik tulajdonossá.

(2) Ha valakinek az a joga, amely őt a termékek, termények vagy a szaporulat tulajdonbavételére jogosítja, megszűnik, mielőtt ezeken tulajdonjogot szerzett volna, követelheti, hogy a tulajdonos a termékeket, terményeket, illetőleg a szaporulatot munkája arányában, és máshonnan meg nem térülő költségei erejéig elsősorban természetben szolgáltatassa ki.

(3) A jóhiszemű birtokos addig az időpontig, amíg rosszhiszeművé nem válik, vagy a dolgot tőle a bíróság vagy a községi (városi, városi kerületi) tanács végrehajtó bizottságának illetékes szakigazgatási szerve előtt vissza nem követelik, az elválással tulajdonjogot szerez a dolog termékein, terményein és szaporulatán.

Növedék

126. § A föld tulajdonosa megszerzi mindazoknak a dolgoknak a tulajdonjogát, amelyek utóbb váltak a föld alkotórészévé (növedék). Ezt a szabályt a termékre, terményre és a szaporulatra nem lehet alkalmazni, ha az valamely jogviszony alapján mást illet.

Gazdátlan javak elsajátítása

127. § A személyi tulajdon szokásos tárgyain, ha nincs tulajdonosuk, birtokbavétellel bárki tulajdonjogot szerezhet. Más dolgok – ha nincs tulajdonosuk – az állam tulajdonába kerülnek.

Vadak, halak tulajdonjogának megszerzése

128. § (1) A vadak, továbbá a folyóvizekben és természetes tavakban élő halak az állam tulajdonában vannak.

(2) A vadászterületen elejtett, elfogott, illetőleg elhullott vad a vadászatra jogosult tulajdonába kerül.

(3) A halászatra jogosult által kifogott hal tulajdonjogát a halászatra jogosult szerzi meg; nem jogosult által kifogott hal a halászatra jogosult tulajdonába kerül.

Találás

129. § (1) Ha valaki feltehetően más tulajdonában levő dolgot talál, és annak tulajdonjogára igényt tart, megszerzi a tulajdonjogot, ha

a) a talált dolog a személyi tulajdon szokásos tárgyai körébe tartozik, és

b) a találó megtett mindent, amit a jogszabályok előírnak avégből, hogy a dolgot tulajdonosa visszakaphassa, de a tulajdonos a találástól számított egy éven belül a dologért nem jelentkezett.

(2) Nem szerez tulajdonjogot a találó, ha a dolgot a közönség számára nyitvaálló hivatali, vállalati vagy más épületben vagy helyiségben, továbbá közforgalmú közlekedési és szállítási vállalat szállítóeszközén találta. Ilyen esetben a dolgot a hivatal vagy vállalat három hónapi őrizet után értékesítheti; a tulajdonos a találást követő egy éven belül követelheti a dolog, illetve a vételár kiadását.

130. § Ha a talált dolog nagyobb értékű, és annak tulajdonjogát a találó nem szerzi meg, a találó méltányos összegű találódíjra jogosult, feltéve, hogy megtett mindent, amit a jogszabályok előírnak avégből, hogy a tulajdonos a dolgot visszakaphassa.

131. § Ha a talált dolog tulajdonosa az egy évi határidőn belül nem jelentkezik, és a dolgon a találó sem szerez tulajdonjogot, a tulajdonjog, illetőleg a dolog értékesítéséből befolyt vételár az államot illeti.

132. § (1) Ha valaki olyan értékes dolgot talált, amelyet ismeretlen személyek elrejtettek, vagy amelynek tulajdonjoga egyébként is feledésbe ment – ideértve a régészeti, muzeális értékű vagy műemlék jellegű leletet –, köteles azt az államnak felajánlani.

(2) Ha az állam a dologra nem tart igényt, az a találó tulajdonába megy át; ellenkező esetben a találó a dolog értékéhez mérten megfelelő díjra jogosult.

Feldolgozás és egyesítés

133. § (1) Aki idegen dolog feldolgozásával vagy átalakításával a maga számára jóhiszeműen

új dolgot állít elő, a dolog tulajdonosának választása szerint köteles a dolog értékét megtéríteni, vagy munkája értékének megtérítése ellenében az új dolog tulajdonjogát átengedni.

(2) Ha a munka értéke a feldolgozott vagy átalakított dolog értékét lényegesen meghaladja, a dolog tulajdonosát választási jog nem illeti, csupán a dolog értékének megtérítését követelheti.

(3) Ha a feldolgozó vagy átalakító rosszhiszemű volt, a választás joga minden esetben az anyag tulajdonosát illeti; ha az anyag tulajdonosa az új dolog tulajdonjogát választja, csak gazdagodását köteles megtéríteni.

134. § (1) Ha több személy dolgai úgy egyesülnek vagy vegyülnek, hogy azokat csak aránytalan károsodás vagy aránytalan költsékezés árán vagy egyáltalán nem lehet szétválasztani, közös tulajdon keletkezik. Ha a tulajdonosok bármelyike a közös tulajdont nem kívánja, az, akinek dolga az egyesülés előtt nagyobb értékű volt, választhat, hogy a dolgot a többi tulajdonos kártalanítása ellenében tulajdonába veszi vagy kártalanítás ellenében azoknak átengedi.

(2) A választási jog nem illeti meg azt, aki az egyesülést vagy vegyülést rosszhiszeműen maga idézte elő. Ilyen esetben a rosszhiszemű volt tulajdonos csak a gazdagodás megtérítését követelheti.

135. § Ha az átalakított, feldolgozott, egyesült vagy összevegyült dolgok valamelyikének az állam vagy szövetkezet volt a tulajdonosa, illetőleg jogos birtokosa, a választási jog a feldolgozásba vagy átalakításba fektetett munka, illetőleg az egyesített vagy összevegyült dolgok értékére tekintet nélkül az államot, illetőleg a szövetkezetet illeti meg.

136. § (1) Ha az átalakított, feldolgozott, egyesült vagy összevegyült dolog tulajdonjogára egyik fél sem tart igényt, azt értékesíteni kell, és a vételárat a jogosultak között megfelelő arányban fel kell osztani.

(2) Ilyen esetben azt a felet, aki csak gazdagodása mértékéig igényelhet megtérítést, a vételárból legfeljebb a teljes kártalanításra jogosultak kielégítése után fennmaradó összeg illeti meg.

137. § (1) Ha valaki idegen anyaggal saját földjére vagy a használatban álló földre épít, a beépítéssel megszerzi az anyag tulajdonjogát, de az anyag értékét köteles megtéríteni.

(2) Ha valaki túlnyomórészt állami tulajdonban levő anyag felhasználásával építkezik, az állam – választása szerint – gazdagodásának megtérítése ellenében az ingatlan tulajdonjogát vagy a beépített anyag értékének megtérítését követelheti.

138. § (1) Ha valaki anélkül, hogy erre jogosult lenne, idegen földre épít, az épület tulajdonjogát a földtulajdonos szerzi meg, köteles azonban gazdagodását a ráépítőnek megfizetni. A bíróság a földtulajdonos kérelmére a ráépítőt kötelezheti a föld megfelelő

részének vagy az egész földnek a megvásárlására.

(2) A jóhiszemű ráépítő szerzi meg a föld megfelelő részének tulajdonjogát, ha a földtulajdonos a ráépítés ellen – olyan időben, amikor az eredeti állapot helyreállítása a ráépítőnek még nem okozott volna aránytalan károsodást – nem tiltakozott, és az épület értéke a föld megfelelő részének értékét lényegesen meghaladja.

(3) Ha a ráépítő szerzi meg a föld megfelelő részének tulajdonjogát, köteles annak forgalmi értékét megtéríteni. A földtulajdonos kérelmére azonban a bíróság a ráépítőt az egész föld tulajdonbavételére is kötelezheti.

(4) Az állam az egész föld megvásárlása helyett megfelelő értékű földet ajánlhat fel.

XII. FEJEZET

A közös tulajdon

139. § (1) Tulajdonjog ugyanazon a dologon meghatározott hányadok szerint több személyt is megilletet.

(2) Kétség esetében a tulajdonostársak tulajdoni hányada egyenlő.

140. § A tulajdonostársak mindegyike jogosult a dolog birtoklására és használatára; e jogot azonban az egyik tulajdonostárs sem gyakorolhatja a többiek jogainak és a dologhoz fűződő törvényes érdekeinek sérelmére.

141. § (1) A dolog hasznai a tulajdonostársakat tulajdoni hányaduk arányában illetik meg; ilyen arányban terhelik őket a dolog fenntartásával járó és a dologgal kapcsolatos egyéb kiadások, a közös tulajdoni viszonyból eredő kötelezettségek, és ugyanilyen arányban viselik a dologban beállott kárt is.

(2) A hasznosítás módja kérdésében a tulajdonostársak szótöbbséggel határoznak; minden tulajdonostársnak tulajdoni hányada arányában van szavazati joga.

142. § (1) Az állag megóvásához és fenntartásához feltétlenül szükséges munkálatokat bármelyik tulajdonostárs jogosult elvégezni; az ilyen kiadások ráeső részét mindegyik tulajdonostárs viselni köteles. Ilyen kiadások előtt azonban a tulajdonostársakat a lehetőség szerint értesíteni kell.

(2) A rendes gazdálkodás körét meg nem haladó egyéb kiadásokról a tulajdonostársak tulajdoni hányaduk arányában szótöbbséggel határoznak.

143. § A tulajdonostársak egyhangú határozata szükséges

a) a rendes gazdálkodás körét meghaladó kiadásokhoz,

b) az egész dolog feletti tulajdonjog átruházásához, az egész dolog hasznélvezetbe vagy használatba adásához, biztosítékul lekötéséhez vagy más módon való megterheléséhez.

144. § (1) Ha a törvény szótöbbséges határozatot kíván meg, és a határozat az okszerű gazdálkodást sérti, vagy a kisebbség jogos érdekeinek lényeges sérelmével jár, a kisebbség a határozatot keresettel megtámadhatja. A keresetindítás a határozat végrehajtását nem gátolja, a bíróság azonban indokolt esetben a végrehajtást felfüggesztheti.

(2) Ezt a szabályt kell alkalmazni akkor is, ha a tulajdonostársak között vitás, hogy a tervezett munkálat feltétlenül szükséges-e az állag megóvásához és fenntartásához.

145. § (1) Saját tulajdoni hányadával bármelyik tulajdonostárs rendelkezhet.

(2) A tulajdonostárs tulajdoni hányadára a többi tulajdonostársat elővásárlási, előbérleti, illetőleg előhaszonbérleti jog illeti meg.

146. § A tulajdonjog védelmében bármelyik tulajdonostárs önállóan is felléphet.

A közös tulajdon megszüntetése

147. § A közös tulajdon megszüntetését bármelyik tulajdonostárs követelheti; az e jogról való lemondás semmis.

148. § (1) A közös tulajdon tárgyait elsősorban természetben kell megosztani; azokat a tárgyakat, amelyeknek ilyen módon való megosztása nem lehetséges, vagy jelentékeny értékcsökkenéssel járna, vagy pedig gátolná a rendeltetészerű használatot, értékesíteni kell, és a vételárat kell a tulajdonostársak között megfelelően felosztani. A tulajdonostársakat az elővásárlási jog az értékesítés során is megilleti.

(2) A közös tulajdon tárgyait vagy azok egy részét – ha ez a tulajdonostársak körülményeire tekintettel indokolt – megfelelő ellenérték fejében a bíróság egy vagy több tulajdonostárs tulajdonába adhatja.

149. § A társasház-tulajdonra a közös tulajdon szabályait a külön jogszabályban meghatározott eltérésekkel kell alkalmazni.

XIII. FEJEZET

Használati jogok

Földhasználat juttatás alapján

150. § Az állam szocialista szervezeteknek és állampolgároknak, a szocialista szervezetek pedig – az erre vonatkozó szabályok szerint – alkalmazottaiknak, illetőleg tagjaiknak földet adhatnak használatba.

151. § (1) Az állam a földet – ha jogszabály kivételt nem tesz – ingyenesen és határidő nélkül adja használatba.

(2) A termelőszövetkezetek az alapszabály rendelkezései szerint a tagsági viszony tartamára háztáji gazdaság céljára adnak földet tagjaik ingyenes használatába. A termelőszövetkezet

tagja a háztáji földhasználatot együttélő családtagjaival együttesen gyakorolja.

(3) A többi szocialista szervezet a rendelkezése alatt álló földet ingyenesen és a munkaviszony, illetőleg a tagsági viszony tartamára adja használatba.

152. § (1) A földhasználat jogosultja köteles a földet rendeltetésének megfelelően használni, és e használat során a rendes gazdálkodás szabályai szerint eljárni.

(2) A használatba adott földön a földhasználó által emelt épület, továbbá az általa ott létesített berendezések és felszerelések, valamint az ő termelése eredményeként létrejött javak a földhasználó tulajdonában vannak.

(3) A földhasználót terhelik a használattal járó kötelezettségek. Viseli a terheket, ideértve az adókat is.

153. § (1) A földhasználati jog átruházása, valamint a használatba adott föld hasznóbérbe adása – jogszabály kifejezett engedélye hiányában – semmis.

(2) Az állampolgárok lakásszükségletének kielégítése érdekében magánszemélyek használatába adott földön emelt épület átruházásával vagy öröklésével a földhasználati jog ingyenesen átszáll az épület új tulajdonosára.

154. § (1) A földhasználati jogot a juttató visszavonhatja, ha a földhasználó a használati jogot önhibájából huzamosan nem gyakorolja, a használati jogot másra jogosulatlanul átruházza, vagy a használattal járó kötelezettségeket egyébként súlyosan megsérti, és figyelmeztetése eredménytelen maradt.

(2) A földhasználati jog visszavonása vagy megszűnése esetében az épület és a föld alkotórészei, különösen a lábonálló vagy függő termés teljes megtérítés ellenében az állam, a földhasználatot engedélyező szövetkezet vagy más szocialista szervezet, illetőleg a földhasználat új jogosultja tulajdonába megy át; egyéb javait a volt földhasználó, illetőleg örököse elviheti.

(3) A földhasználati jogot vissza lehet vonni akkor is, ha a föld egyéni tulajdona esetében kisajátításnak volna helye; ebben az esetben a kisajátítás szabályait azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a földhasználat megvonásáért pénzbeli kártalanítás nem jár.

Haszonélvezet és használat

155. § (1) Haszonélvezeti jogánál fogva a jogosult a más személy tulajdonában álló dolgot birtokában tarthatja, használhatja és hasznait szedheti.

(2) A haszonélvezeti jog fennállása alatt a tulajdonos a birtoklás, a használat és a hasznok szedésének jogát csak annyiban gyakorolhatja, amennyiben a haszonélvező e jogokkal nem él.

(3) A haszonélvezeti jog a dolog tulajdonosának személyében beállott változásra tekintet nélkül fennmarad.

(4) A haszonélvezeti jog korlátozott időre és legfeljebb a jogosult élete végéig állhat fenn.

156. § (1) Szerződés alapján haszonélvezet azzal keletkezik, hogy a dolgot átadják, az ingatlanra vonatkozó haszonélvezeti jogot pedig a telekkönyvbe bejegyzik.

(2) Ha az ingatlanon jogszabálynál, bírósági vagy hatósági rendelkezésnél fogva keletkezik haszonélvezet, a haszonélvezeti jogot a telekkönyvbe be kell jegyezni; ha ez elmarad, a haszonélvezet a dolognak csak rosszhiszemű vagy olyan megszerzőjével szemben érvényesíthető, aki a dologért ellenszolgáltatást nem adott.

157. § (1) A haszonélvező jogának gyakorlásában a rendes gazdálkodás szabályai szerint köteles eljárni. Viseli a dolog fenntartásával járó terheket a rendkívüli javítások és helyreállítások kivételével; terhelik azok a kötelezettségek, amelyek a dolog használatával kapcsolatosak, és köteles viselni a dologhoz fűződő közterheket.

(2) A haszonélvező a haszonélvezeti jogot nem ruházhatja át, de annak gyakorlását átengedheti.

(3) A haszonélvező köteles a tulajdonost a dolgot fenyegető veszélyről és beállott kárról értesíteni – ideértve azt az esetet is, ha őt harmadik személy a haszonélvezet gyakorlásában akadályozza –, köteles továbbá tűrni, hogy a tulajdonos a veszély elhárítására, illetőleg a kár következményeinek megszüntetésére a szükséges intézkedéseket megtegye.

(4) A haszonélvezet megszűntével a haszonélvező köteles a dolgot visszaadni. A haszonélvező felelős a dologban bekövetkezett károkért, kivéve ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. A rendeltetésszerű használatból járó értékcsökkenést a haszonélvező nem köteles megtéríteni.

158. § A haszonélvező a haszonélvezet keletkezésekor meglévő elhasználható dolgokkal, gazdasági felszereléssel és állatállománnyal a rendes gazdálkodás által indokolt mértékben rendelkezhet; a haszonélvezet megszűnésekor azonban köteles ezeket pótolni, ha pedig ez nem lehetséges, értéküket megtéríteni.

159. § (1) A tulajdonos jogosult a haszonélvezet gyakorlását ellenőrizni.

(2) Ha a haszonélvező a dolgot rendeltetésének meg nem felelő módon használja, rongálja, vagy a dolognak a haszonélvezet megszűntével való visszaadását egyébként veszélyezteti, és a tulajdonos tiltakozása nem vezetett eredményre, a tulajdonos biztosítékot követelhet.

(3) Ha a haszonélvező nem ad biztosítékot, a bíróság a tulajdonos kérelmére a haszonélvezeti jog gyakorlását biztosíték adásáig felfüggesztheti.

(4) A tulajdonost ezek a jogok azzal szemben is megilletik, akinek a haszonélvező a haszonélvezet gyakorlását átengedte.

160. § (1) A haszonélvező a rendkívüli javítási vagy helyreállítási munkálatokat elvégeztetheti, ha felszólítására a tulajdonos azokat nem végzi el.

(2) A haszonélvezet megszűntekor a haszonélvező követelheti a tulajdonostól a szükséges

költségek megtérítését, levonva azokból az időközi értékcsökkenésnek megfelelő összeget. Ha a tulajdonos gazdagodása az így megállapított összeget meghaladja, a különbözetet is köteles megtéríteni.

161. § (1) Ha a dolog egészben vagy jelentős részben elpusztul, a tulajdonos nem köteles azt helyreállítani.

(2) Ha a tulajdonos a dolgot helyreállítja, a haszonélvezeti jog feléled, de a tulajdonos kérheti a helyreállításra fordított összeghez mért korlátozását.

(3) Ha a tulajdonos a dolgot nem állítja helyre, a haszonélvezet megszűnik; ha azonban a haszonélvezet tárgya helyébe más dolog lép, a haszonélvezet erre terjed ki. Ha a dolog helyébe pénzösszeg lépett, a haszonélvező az összegnek a dolog helyreállítására vagy pótlására fordítását is követelheti.

162. § (1) Kamatozó követelés vagy más hasznothajtó jog haszonélvezetére a dolgok haszonélvezetének szabályait kell megfelelően alkalmazni.

(2) Haszonélvezettel terhelt jogot a haszonélvezetre kiterjedő hatállyal csak a haszonélvező hozzájárulásával lehet szerződéssel megszüntetni vagy a haszonélvező hátrányára megváltoztatni.

163. § (1) A használat jogánál fogva a jogosult a dolgot a saját, valamint együttélő családtagjai szükségleteit meg nem haladó mértékben használhatja, és hasznait szedheti. A használat jogának gyakorlása másnak nem engedhető át.

(2) Egyebekben a használat jogára a haszonélvezet szabályait kell alkalmazni.

Telki szolgálat

164. § (1) Telki szolgálat alapján valamely ingatlan mindenkori birtokosa más ingatlanát meghatározott terjedelemben használhatja, vagy követelheti, hogy a szolgálommal terhelt ingatlan birtokosa a jogosultságából egyébként folyó valamely magatartástól tartózkodjék.

(2) Telki szolgálmat átjárás, vízellátás és vízvezetés, pince létesítése, vezetékoszlopok elhelyezése, épület megtámasztása céljára vagy a jogosult számára előnyös más hasonló célra lehet alapítani.

(3) Ha valamely föld nincs összekötve megfelelő közúttal, a szomszédok kötelesek tūrni, hogy a jogosult földjeiken átjárjon.

165. § (1) A telki szolgálom létesítésére az ingatlan haszonélvezetének alapítására vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

(2) Elbirtoklással szerzi meg a telki szolgálmat az ingatlan birtokosa, ha a másik ingatlan használata ellen annak birtokosa tíz éven át nem tiltakozott. Szívességből, vagy visszavonásig engedett jog gyakorlása nem vezet elbirtoklásra.

(3) A telki szolgálatom önállóan forgalom tárgya nem lehet.

166. § (1) A telki szolgálatom gyakorlása során a szolgálommal terhelt ingatlan birtokosának érdekeit kímélve kell eljárni.

(2) Ha a telki szolgálatom gyakorlása valamely berendezés vagy felszerelés használatával jár, a fenntartás költségei a szolgálom jogosultját és kötelezettjét – ellenkező megállapodás hiányában – olyan arányban terhelik, amilyen arányban a berendezést vagy felszerelést használják.

167. § (1) A bíróság a telki szolgálmat megszüntetheti vagy gyakorlását felfüggesztheti, ha az a jogosult ingatlanának rendeltetésszerű használatához nem szükséges.

(2) A szolgálom megszűnik, ha a jogosult azt tíz éven át nem gyakorolta – bár ez módjában állt – vagy eltúrte, hogy gyakorlásában akadályozzák.

II. CÍM

A TÁRSADALMI TULAJDONRA VONATKOZÓ KÜLÖN SZABÁLYOK

XIV. FEJEZET

Az állami szocialista tulajdonjog

Az állami szocialista tulajdon tárgyai

168. § (1) Kizárólag az állam tulajdonában vannak

- a) a föld méhének kincsei,
- b) a folyóvizek, csatornák és természetes tavak, valamint ezek medre,
- c) a folyóvíz elhagyott medre és a folyóvízben újonnan keletkezett sziget,
- d) a közutak és köztterek.

(2) Ha a jogszabály kivételt nem tesz, kizárólag az állam tulajdonában vannak

- a) az erdők,
- b) az alapvető munkaeszközök.

169. § (1) Fogalomképtelenek

- a) a kizárólag állami tulajdonban álló dolgok,
- b) az állami tulajdonban álló föld, kivéve a házhely céljára szolgáló, valamint a földcsere és természetbeni kártalanítás céljára felhasználásra kerülő földet,
- c) az állami szerv leltárába felvett vagy állóalapjához tartozó más dolgok, amíg azokat az erre megállapított eljárás során a leltárból, illetőleg az állóalapból végleg nem törölték.

(2) A forgalomképtelen dolgok elidegenítése semmis.

Az állami szocialista tulajdon kezelése

170. § Az állami szocialista tulajdon egységes és oszthatatlan.

171. § (1) Az állam tulajdonjogát nem érinti az, hogy egyes vagyontárgyait állami szervek – különösen állami vállalatok és állami gazdaságok – kezelésébe adja; az állam irányítja és ellenőrzi szervei gazdálkodását, és jogosult az egyes szervek kezelésébe adott vagyontárgyak átcsoportosítására és újrafelosztására.

(2) Az állami szerv köteles a kezelésébe adott vagyontárgyakat rendeltetésüknek megfelelően, tervének teljesítése érdekében, illetőleg az állami költségvetésben megszabott célra használni, és megilletik mindazok a jogosultságok, amelyek e kötelességének teljesítéséhez szükségesek.

(3) Az állami szerv kezelésébe adott vagyontárgyakra csak a kezelő állami szerv rendelkezése alapján vagy az ellene fennálló követelés behajtására irányuló végrehajtás során lehet jogot szerezni. Az állami szerv kezelésében álló egyes vagyontárgyakon szerzett jogokat a vagyontárgyak átcsoportosítása vagy újrafelosztása nem érinti.

Kisajátítás

172. § (1) Ingatlant közérdekből – a külön jogszabályban megállapított célokra – az állam javára ki lehet sajátítani.

(2) A kisajátított dologért értékének megfelelő kártalanítás jár.

173. § (1) A kártalanítást természetben, ha pedig ez nem lehetséges, pénzben kell nyújtani.

(2) A kártalanítás mértékét elsősorban a felek megállapodása határozza meg; a kisajátítást elrendelő szerv az eljárás során köteles az egyezség létrejöttét előmozdítani.

(3) Ha a felek között megegyezés nem jön létre, a kártalanítást a bíróság állapítja meg. A megegyezés hiánya a kisajátító birtokbahelyezését nem gátolja, a kisajátító által felajánlott összeget pedig folyósítani kell.

174. § A kisajátítás részletes szabályait külön jogszabály tartalmazza.

Az állami szocialista tulajdon védelme

175. § Az állami szocialista tulajdon védelme, megszilárdítása, a Magyar Népköztársaság gazdasági erejének fokozása a Magyar Népköztársaság polgárainak alapvető kötelessége. Ezért az állami tulajdon megóvásában és védelmében mindenkitől fokozott gondosságot kell elvárni.

176. § Ha ingatlan vagy más termelőeszköz tulajdonjoga az állam és szövetkezet vagy más szervezet, illetőleg az állam és magánszemély között vitás, az állam tulajdonjogát védelmezni kell.

177. § (1) Az állami tulajdon védelmében közvetlenül az állam, továbbá a vagyontárgy kezelésére hivatott állami szerv is felléphet.

(2) Az állami szerv a birtok védelmére szolgáló eszközöket más állami szervvel szemben is igénybe veheti.

178. § (1) Aki az állami tulajdon védelmére vagy széles körben fenyegető veszély elhárítására irányuló célszerű tevékenysége folytán károsodik, kártalanításra tarthat igényt, kivéve ha ez a tevékenység munkaköréből folyó közvetlen kötelessége volt. Ha e tevékenysége során életét veszti, a hozzátartozókról és mindazokról, akiket eltartott, szükség esetén gondoskodni kell.

(2) Ezek az igények függetlenek attól, hogy a károsodás üzemi balesetnek minősül-e, vagy hogy a károsult károsodásának elhárítása érdekében úgy járt-e el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

(3) Kártalanításra az állami tulajdon kezelője, ha pedig a károsodás széles körben fenyegető veszély elhárításával kapcsolatban állt elő, az állam köteles.

XV. FEJEZET

A szövetkezeti szocialista tulajdonjog

A szövetkezeti szocialista tulajdon alanyai

179. § (1) A szövetkezeti szocialista tulajdon alanyai a szövetkezetek, a szövetkezeti szövetségek, illetőleg központok.

(2) Ha a törvény kivételt nem tesz, a szövetkezeti tulajdonjog szabályait kell megfelelően alkalmazni a társadalmi szervezetek és az egyesületek tulajdoni viszonyaira is.

A szövetkezeti szocialista tulajdon tárgyai

180. § (1) Szövetkezeti tulajdonban lehetnek azok a vagyontárgyak, amelyeknek tulajdonára a szövetkezetnek tervszerű gazdálkodása és tagjai jólétének növelése érdekében szüksége van.

(2) Az állami tulajdon kizárólagos tárgyai [168. § (1) bek.] nem lehetnek a szövetkezet tulajdonában.

(3) A szövetkezet tulajdonában vannak azok a vagyontárgyak, amelyek gazdálkodása eredményeképpen jöttek létre, tekintet nélkül arra, hogy a gazdálkodás saját termelési eszközökkel történt-e.

A szövetkezeti szocialista tulajdon kezelése

181. § A szövetkezeti tulajdon kezelése a szövetkezetnek a népgazdasági tervvel összhangban álló terve szerint történik.

182. § (1) A szövetkezet jövedelmének meghatározott részét – az állammal szemben fennálló kötelezettségek teljesítése után – az alapszabályban meghatározott szövetkezeti alaphoz kell csatolni. A szövetkezeti alapot nem szabad rendeltetésétől eltérően felhasználni.

(2) A szövetkezet közgyűlése az állam, az alapok és a követelések kielégítése után fennmaradó jövedelem felhasználásáról, illetőleg felosztásáról a jogszabályok és az alapszabály rendelkezéseinek megfelelően úgy határoz, hogy ezzel a tagok jólétének növelését és a szövetkezet tervszerű fejlesztését a leginkább szolgálja.

183. § A szövetkezeti szövetség, illetőleg központ a tulajdonában levő vagyontárgyakat szövetkezeti vállalatok vagy irodák kezelésébe is adhatja. Ez nem érinti a szövetkezeti szövetség, illetőleg központ tulajdonjogát.

A szövetkezeti szocialista tulajdon védelme

184. § A szövetkezeti tulajdon védelme az állampolgárok, az állami szervek, a szövetkezetek és más szervezetek alapvető kötelessége. A szövetkezeti tulajdon megóvásában és védelmében minden szövetkezeti tagtól fokozott gondosságot kell elvárni.

185. § (1) Aki a szövetkezeti tulajdon védelmére irányuló célszerű tevékenysége folytán károsodik, a szövetkezettől egészben vagy részben kártalanítást követelhet, kivéve, ha ez a tevékenység közvetlen kötelessége volt.

(2) Ez az igény független attól, hogy a károsodás üzemi balesetnek minősül-e, vagy hogy a károsult károsodásának elhárítása érdekében úgy járt-e el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

186. § A szövetkezet a tulajdonjog védelmének eszközeit azokra a gazdálkodási körébe tartozó vagyontárgyakra nézve is igénybe veheti, amelyeknek nem tulajdonosa. Ezt a szabályt a tulajdonossal szemben nem lehet alkalmazni.